

Таблиця 6

Порівняльний аналіз обраних систем фізичних вправ (кількість осіб, %)

«Яке спрямування системи фізичних вправ ви обрали б для себе?»	Респонденти	Фах					Разом
		місцевий	медичний	технічний	фізична культура і спорт	інший	
рекреаційне	к-сть осіб	19	12	20	18	3	72
	%	10,3	6,5	10,8	9,7	1,6	38,9
лікувальне	к-сть осіб	11	16	4	5	0	36
	%	5,9	8,6	2,2	2,7	0	19,4
спортивне	к-сть осіб	2	4	5	12	0	23
	%	1,1	2,2	2,7	6,5	0	12,5
профілактичне	к-сть осіб	12	9	10	7	0	38
	%	6,5	4,9	5,4	3,8	0	20,6
не знаю	к-сть осіб	5	3	5	2	1	16
	%	2,7	1,6	2,7	1,1	0,5	8,6

Отже, можна зробити наступні **ВИСНОВКИ**:

1. Виявлено, що більшість випускників вищих навчальних закладів різного професійного спрямування, не займаються фізичною культурою і спортом (58,9%).

2. Виявлено, що чоловіки у віці 31-40 років стають активнішими до занять фізичними вправами. Ймовірно причиною відповідальнішого ставлення до свого здоров'я є загострення хронічних захворювань саме до 40 років. Жінки найактивніші у віці 25-30 років, що може бути пов'язано з дітородною функцією, перебуванням удома і бажанням після народження дитини повернутися до попередньої маси тіла. А активність жінок до занять фізичними вправами після 41 року пояснюється боротьбою зі старінням.

3. Визначено, що в робочі дні більшість респондентів відпочиває пасивно, зокрема: 25,4 % зазначають, що переглядають телевізор; 18,9 % – віддають перевагу спілкуванню з друзями; 14,6 % – займаються хатніми справами; 10,8 % – проводять свій вільний час біля комп'ютера, а 8,1 % – читають художню літературу.

4. З'ясовано, що серед ціннісних орієнтацій, які спонукають випускників вищих навчальних закладів різного професійного спрямування до занять фізичними вправами переважають суспільні (43,8 %). Друге місце респонденти віддають фізичним (38,3 %). На третьому місці – духовні цінності (17,9 %).

ПЕРСПЕКТИВОЮ ПОДАЛЬШИХ ПОШУКІВ буде розробка оздоровчих систем, моделей, оздоровчих програм, які будуть мотивувати студентів вищих навчальних закладів до використання сучасних оздоровчих технологій у повсякденній життєдіяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Актуальні питання фізичного виховання учнівської молоді: теорія та практика : монографія / А. Г. Черноштан, Ю. В. Драгнев, О. В. Отравенко та ін. ; за заг. ред. Т. Т. Ротерс. – Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ ім. Т. Шевченка», 2008. – 320 с.
2. Бароненко В. А. Здоровье и физическая культура студента : учеб. пособ. для студ. учреждений сред. проф. образов / В. А. Бароненко, Л. А. Рапопорт. – Изд. 2-е, перераб. – М. : Альфа, 2010. – 335 с.
3. Власов Г. В. Формування здорового способу життя студентів вищих медичних навчальних закладів / Г. В. Власов. – Донецьк, 2013. – 155 с.
4. Гетман В. А. Философские аспекты здорового образа и способа жизни (антропозтика здоровья) / В. А. Гетман, Ю. В. Новицкий // Вестник Балтийской педагогической академии. – СПб., 2006. – Вып. 66. – С 53–63.
5. Круцевич Т. Ю. Формування ціннісних категорій особистості фізичної культури студентів у системі вищої освіти / Т. Ю. Круцевич, О. Ю. Марченко // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – К. : Олімпійська література, 2009. – № 2. – С. 78–81.
6. Путров С. Ю. Дослідження реалізації потреб у заняттях фізичними вправами студентів технічного університету / С. Ю. Путров, Л. П. Сущенко // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : наук. журн. / за ред. С. С. Єрмакова. – Харків : ХДАДМ (XXIII), 2006. – № 10. – С. 128–131.
7. Савко Э. Здоровый образ жизни, здоровье и самосозидание здоровья студенческой молодежи в новом тысячелетии / Эмилия Савко // Спортивный вестник Придніпров'я : наук.-теор. журн. – 2005. – Вип. 2. – С. 33–36.
8. Соколенко О. І. Здоров'я в ієрархії цінностей студентів / О. І. Соколенко // Професіоналізм педагога в контексті європейського вибору України : мат. Міжнар. наук.-практ. конф., 20–22 верес. 2007 р., м. Ялта : зб. ст. – Ялта : РВВ КГУ, 2007. – Ч. 2. – С. 134–137.

Яременко Лілія

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

ОСНОВНІ СУПЕРЕЧНОСТІ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Розвиток сучасної позашкільної освіти відбувається досить суперечливо. Першочергову увагу дослідники звертають на обмежене фінансування позашкільної освіти, яке є наслідком недосконалої законодавчої політики держави. Недостатня координація взаємодії різних ланок управління освітою також є негативним чинником, який гальмує розвиток

системи позашкільної освіти. Водночас традиційний механізм, який дотепер притаманний управлінню педагогічним процесом і зумовлений декларативністю його структури, відсутністю пріоритетної мети й виважених заходів її реалізації, суперечить трансформаціям, котрі відбуваються в освіті. Крім того, фахівці відзначають також недостатнє науково-методичне забезпечення позашкільної освіти, яка не має усталених освітніх стандартів порівняно з процесом навчання у школі.

Ключові слова: людина, освіта, культура, виховання, позашкільна освіта, фінансування позашкільної освіти, управління позашкільною освітою, науково-методичне забезпечення позашкільної освіти.

Яременко Лілія. Основные противоречия внешкольного образования. Развитие современного внешкольного образования происходит достаточно противоречиво. Первоочередное внимание исследователи обращают на ограниченное финансирование внешкольного образования, которое является следствием несовершенной законодательной политики государства. Недостаточная координация взаимодействия разных звеньев управления образованием также является негативным фактором, который тормозит развитие системы внешкольного образования. В то же время традиционный механизм, который доньше присущий управлению педагогическим процессом и предопределен декларативностью его структуры, отсутствием приоритетной цели и взвешенных мероприятий ее реализации, противоречит трансформациям, которые происходят в образовании. Кроме того, специалисты отмечают также недостаточное научно-методическое обеспечение внешкольного образования, которое не имеет устоявшихся образовательных стандартов сравнительно с процессом учебы в школе.

Ключевые слова: человек, образование, культура, воспитание, внешкольное образование, финансирование внешкольного образования, управления внешкольным образованием, научно-методическое обеспечение внешкольного образования.

Yaremenko Lilya. Basic contradictions of out-of-school education. Development of modern out-of-school education takes place contradictory enough. Primary attention researchers turn on a limit financing of out-of-school education that is investigation of imperfect legislative politics of the state. Insufficient co-ordination of cooperation of different links of management education also is by a negative factor that brakes development of the system of out-of-school education. At the same time a traditional mechanism, that to this day inherent to the management by a pedagogical process and predefined by the declarativity of his structure, absence of priority aim and self-weighted events of her realization, conflicts with transformations that take place in education. In addition, specialists mark the insufficient scientifically-methodical providing of out-of-school education that does not have withstand educational standards comparatively with the process of studies at school also.

Key words: man, education, culture, education, out-of-school education, financing of out-of-school education, managements by out-of-school education, scientifically-methodical providing of out-of-school education.

Сьогодні в позашкільній освіті наявні різні суперечності. Основними серед них слід вважати протиріччя між законодавчо визначеним статусом позашкільної освіти та відсутністю цілісних досліджень щодо теоретико-методичних основ позашкільної освіти; соціальним замовленням на позашкільну освіту й недостатньою розробленістю нових науково обґрунтованих підходів до її організації та здійснення; орієнтацією сучасної педагогічної науки та практики на впровадження нових підходів і недостатньою модернізацією змісту, організаційних форм і методів позашкільної освіти, діяльності позашкільних навчальних закладів; потребою врахування особливостей становлення й розвитку позашкільної освіти в Україні, зарубіжного досвіду та недослідженістю цієї проблеми в досвіді інших країн [1, с. 12]. Сьогодні йде багато розмов про необхідність модернізації освітньої сфери України, однак ці розмови такі залишаються розмовами керівників держави й освіти всіх рівнів. У той же час, подальший хід соціально-економічних, внутрішньополітичних й культурних змін викликає ще більшу тривогу й занепокоєння майбутнім не лише освіти дитини в загальноосвітній школі, а головне її вихованням, як громадянина з високим інтелектуальним, духовним і фізичним потенціалом, активною соціальною позицією й творчим підходом до вирішення різноманітних життєвих ситуацій у межах моральних норм українського суспільства [2, с. 294]. Однією з головних проблем є обмежене фінансування позашкільної освіти, яке є наслідком недосконалої законодавчої політики. Як зазначалося вище, позашкільна освіта є складовою освітньої системи держави. Але вона не перебуває в рівних умовах з іншими ланками освіти, зокрема щодо фінансування. Відповідно до Бюджетного кодексу України тільки позашкільна освіта з усієї системи вітчизняної освіти має фінансуватися з місцевих бюджетів (за винятком заходів республіканського Автономної Республіки Крим, обласного та районного значення з позашкільної роботи з дітьми). Хоча статтею 61 Закону України «Про позашкільну освіту» визначено, що фінансування державних закладів освіти та установ, організацій, підприємств системи освіти здійснюється за рахунок коштів відповідних бюджетів, коштів галузей народного господарства, державних підприємств і організацій, а також додаткових джерел фінансування. Тобто для всіх закладів освіти — від дошкільної до післядипломної — передбачено однаковий механізм фінансування. До того ж у статті 26 Закону України «Про позашкільну освіту» зазначено, що фінансування державних та комунальних позашкільних навчальних закладів здійснюється за рахунок коштів відповідних бюджетів, приватних позашкільних закладів — за рахунок коштів засновників (власників) [3, с. 15].

Як свідчать статистичні дані, на позашкільну освіту витрачається приблизно чотири відсотки від загального фінансування на освіту [4, с. 367]. З прийняттям Бюджетного кодексу України позашкільні навчальні заклади почали отримувати фінансування, перекладене на місцеві бюджети, винятково за залишковим принципом. Це призвело до того, що позашкільну освіту було віднесено до другорядної, соціально не захищеної сфери. А розподіл видатків органи місцевої виконавчої влади та місцевого самоврядування здійснюють самостійно з огляду на обсяги доходів та власні пріоритети в їх паюванні. Трансформаційні процеси в Україні в кінці ХХ – на початку ХХІ ст. призвели до глибокої соціально-економічної кризи, а також до значного скорочення фінансування освіти загалом і позашкільної зокрема. Існують важливі не розв'язані аспекти проблеми, насамперед: фінансове й матеріально-технічне забезпечення галузі, що перешкоджає вдосконаленню навчально-матеріальної бази більшості позашкільних навчальних закладів, особливо районної і сільської ланок. Через

залишкове бюджетне фінансування позашкільної освіти відбувається згорання цілого ряду державних проектів і програм розвитку позашкільної освіти, закриття окремих позашкільних навчальних закладів, розширення переліку платних послуг. Основні статті видатків бюджету спрямовані не на підвищення якості освіти, а на виплати зарплати і комунальні платежі (понад 70 % усього фінансування) [5].

Реорганізація фінансування системи позашкільної освіти на практиці також показала, що регулювання проблеми фінансування зазначених навчальних закладів законами про Державний бюджет України не забезпечує стабільності функціонування цих навчальних закладів і потребує постійного корегування, що спричинює нестабільність їхньої роботи, призводить до вимушеного скорочення мережі позашкільних навчальних закладів, зниження якісного складу педагогічних працівників. Це підтверджують статистичні щорічники України Державного комітету статистики та офіційні дані Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України [6, с. 14].

Бюджетне фінансування позашкільної освіти за залишковим принципом призвело до поширення практики надання платних послуг позашкільними навчальними закладами., що значно обмежило доступ до творчого розвитку талановитих і обдарованих дітей. Можливості матеріально-технічної бази більшості ПНЗ у зв'язку з фінансовою кризою за роки незалежності значно зменшились і вона вже потребувала значних капіталовкладень. Через мізерну платню також збільшився і відтік спеціалістів-професіоналів із системи позашкільної освіти. Позашкільні заклади опинилися перед вибором: або згортати свою діяльність, або ж звертатися з проханням про фінансову допомогу до батьків, спонсорів, меценатів та благодійників [7]. Однією з можливих форм фінансування позашкільної освіти може виступати така форма, яка впроваджується зараз, наприклад у Литві. Суть її полягає в тому, що гроші ідуть за учнем, тобто це означає, що держава фінансуватиме не організацію, а молоду людину або дитину, яка сама обрала організацію. У майбутньому модель «кошика учня» (коли фінансується не організація, а учень) створить, на думку авторів концепції, можливість усім організаціям на рівних умовах конкурувати між собою заради дитини, що суттєво покращить зміст їх діяльності [8]. Р. А. Науменко, після ретельного аналізу стану державного регулювання бюджетного фінансування позашкільної освіти виділяє можливі заходи його поліпшення, а саме:

- прискорення прийняття, схваленого Верховною Радою України у другому читанні законопроекту «Про внесення змін і доповнень до Глави 14 Бюджетного кодексу України», для врегулювання питань фінансування позашкільної освіти в межах видатків на освітню галузь за рахунок міжбюджетних трансфертів;
- удосконалення механізмів бюджетного регулювання позашкільної освіти, за допомогою яких державні й інші уповноважені інститути та органи влади впливають на процеси формування і використання бюджетних фондів для вирівнювання можливостей адміністративно-територіальних одиниць України, забезпечення однакових умов доступу юних громадян до державних послуг незалежно від їх місцезнаходження, визначених соціально-економічною політикою держави;
- правове унормування фінансової підтримки з боку органів державної влади, місцевого самоврядування, спонсорів і меценатів за принципом «Гроші ідуть за вихованцем», що дозволить фінансувати не тільки позашкільний навчальний заклад, а й конкретну дитину або молоду людину, розвиток її творчих здібностей і обдарувань;
- забезпечення виконання в повному обсязі статті 22 Закону України «Про позашкільну освіту України»;
- забезпечення виконання вимог Указу Президента України «Про невідкладні заходи щодо забезпечення функціонування та розвитку освіти в Україні» стосовно позашкільних навчальних закладів в частині: виділення земельних ділянок у користування закладам освіти та видачі відповідних документів;
- внесення змін до Державного класифікатора України ДК - 009 – 96 «Класифікація видів економічної діяльності» і Державного класифікатора професій ДК 003 -95 в частині віднесення позашкільних навчальних закладів та їх працівників до сфери освіти, що сприятиме принциповій зміні статусу педагогічного працівника позашкільного навчального закладу;
- законодавче закріплення заборони перепідпорядкування, перепрофілювання, злиття позашкільних навчальних закладів;
- вжиття термінових заходів з попередження закриття позашкільних навчальних закладів у сільській місцевості в зв'язку з їх підпорядкуванням Селищним радам, які приймають рішення на власний розсуд, не враховуючи соціального значення виховного потенціалу позашкільної освіти;
- відпрацювання механізмів передачі майна, яке вивільняється із користування у відомчих закладах Міністерства оборони, Міністерства надзвичайних ситуацій та інших, для використання у позашкільних навчальних закладах;
- запровадження пільгового проїзду протягом року на міжміському і приміському залізничному, автобусному, водному видах транспорту для організованих туристсько-екскурсійних груп школярів (учасників туристських спортивних походів та краєзнавчих практикумів, комплексних навчально-тематичних екскурсій, всеукраїнських та міжнародних масових заходів, навчально-тренувальних зборів, а також тих, що від'їжджають на оздоровлення), сформованих позашкільними навчальними закладами;
- передбачення у Державному бюджеті у галузі «Освіта» видатків на проведення всеукраїнських та регіональних масових заходів з учнівською та студентською молоддю та фінансування державних освітніх програм в галузі позашкільної освіти;
- розроблення та внесення на розгляд місцевих органів виконавчої влади програми реконструкції діючих дитячих туристичних баз, туристсько-оздоровчих таборів системи органів управління освіти і науки України із залученням коштів місцевих бюджетів, підприємств і організацій, спонсорських коштів [9].

Недостатня координація на рівні місцевих та центральних органів управління освітою також є негативним чинником, що гальмує розвиток системи позашкільної освіти. Треба зазначити, що у системі Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України (на кінець 2011 року) діють 1493 державних та комунальних позашкільних навчальних заклади, зокрема 658 дитячо-юнацьких спортивних шкіл. Ці заклади відвідують 1 млн 242 тис. дітей, що складає понад 35% від загальної кількості дітей шкільного віку. Переважна більшість дітей навчається у 33740 гуртках, групах та інших творчих дитячих і молодіжних об'єднаннях художньо-естетичного напрямку, 15960 — науково-технічного, 8475 — еколого-натуралістичного та 6932 — туристсько-краєзнавчого напрямів позашкільної освіти [10, с. 294]. Проте цього недостатньо. Останнім часом особливо

загострюється проблема збереження і розширення мережі позашкільних навчальних закладів різних типів державної та комунальної форм власності, оскільки впродовж 2009-2010 років були ліквідовані понад 20 різних позашкільних навчальних закладів. У сільській місцевості лише у кожному десятому районі діють такі заклади. Необґрунтовано зменшується кількість пріоритетних для сьогодення типів гуртків, а саме: науково-технічного, еколого-натуралістичного, художньо-естетичного, туристсько-краєзнавчого та фізкультурно-спортивного профілів. Головною умовою розвитку позашкільної освіти та виконання нею задекларованих законодавством функцій є рівний доступ до позашкільної освіти всіх бажаючих. Нажаль, реалії ринкової економіки, притаманні для українського суспільства, не кращим чином відобразилися на можливостях розвитку та реалізації здібностей і талантів зростаючого покоління із незахищених верств населення. Від цього програють не тільки діти та юнаки, що не можуть здобути якісної освіти, а відповідно і розвинути творчі здібності. Від цього програє і українське суспільство, яке у найближчому майбутньому недостатньо отримає висококваліфікованого та креативного кадрового потенціалу, для забезпечення науково-технічного і соціально-культурного розвитку [11, с. 308].

З огляду на важливу соціальну роль цієї ланки освіти та значний виховний потенціал позашкільних навчальних закладів особливої уваги потребує, насамперед, проблема збереження і розширення мережі позашкільних навчальних закладів різних типів державної та комунальної форм власності, недопущення їх перепрофілювання й реорганізації, відчуження земельних ділянок; забезпечення відповідного фінансування, матеріально-технічних умов діяльності позашкільних навчальних закладів тощо [12, с. 295]. Всі ці проблеми повинні вирішуватися на рівні держави із узгодженням особливостей місцевого самоврядування. Головний недолік традиційної системи управління педагогічним процесом полягає в декларативності його структури, відсутності пріоритетної мети й виважених заходів з її забезпечення. Мета визначалась згідно з постановами та інструкціями, була занадто загальною, абстрактною й малозрозумілою. Тому решта ланок управління не були пов'язані між собою, плани, що склалися на рік, залишалися маловідомими для основної маси співробітників і рідко допомагали в роботі навіть тим, хто їх складав. Глибокого педагогічного аналізу результатів роботи без виваженої мети не можна було навіть передбачити. Організація педагогічного процесу мала вузькопрофільний характер. Кінцевий результат і оцінка роботи педагогів визначались кількістю одержаних медалей, рекордів і грамот, а не поглибленою педагогічною роботою з дітьми. Навіть антиморальні вчинки педагогів і дітей заради рекордів інколи прикривались формальними результатами. Таке ставлення до управління позашкільним педагогічним процесом не було випадковим, систему задовольняв якраз такий стиль керівництва. Але ситуація змінилась. Демократизація всього устрою життя й суспільства вимагає перегляду традиційних підходів до управління позашкільним педагогічним процесом, його переорієнтації на інший кінцевий результат; не на кількість медалей і грамот, а на особистість дитини, її всебічний розвиток і творче самопочуття, духовний комфорт, тому управління педагогічним процесом слід розглядати в двох аспектах: як систему, в якій функціонує педагогічний процес, і як сам процес управління. Склад системи, в якій розглядається педагогічний процес, включає відносини суб'єктів, які в педагогічному процесі перебувають між собою у взаємодії та взаємозалежності: адміністрація позашкільних закладів і шкіл, керівники гуртків, органи самоуправління, колектив гуртківців, класні керівники, вчителі, громадські організації, батьки, представники місцевої влади, працівники культурно-освітніх установ, спортивно-туристських організацій тощо. Тому в основу внутрішньої організації слід закласти таку їх взаємодію, яка б забезпечила цілісне її функціонування в конкретних умовах позашкільного закладу з урахуванням того, що чим більше управлінських ланок і елементів входить до системи взаємодії в педагогічному процесі, тим змістовніше й ефективніше здійснюється педагогічний процес [20, с. 220]. Позашкільні заклади сьогодні – це, перш за все, заклади, які покликані не тільки сприяти організації й проведенню дітьми змістовного дозвілля, а й створювати умови для додаткової освіти, виховання творчої, гармонійної, інтелектуально розвинутої особистості, професійного самовизначення, виявлення і подальшого розвитку нахилів, здібностей дітей та підлітків, сприяючи їх самореалізації і самоактуалізації. Крім того, дозвіллова діяльність розвиває такі риси, як колективізм, відповідальність за доручену справу, акуратність, наполегливість тощо [14, с. 79]. Отже, правильно організоване дозвілля учнівської молоді у позашкільних закладах є одним із засобів гармонійного розвитку дітей, а тому управління позашкільною освітою повинно здійснюватися на високому професійному рівні.

Існує три типи взаємодії зазначеної системи управління педагогічним процесом: за кількістю суб'єктів (що особливо важливо для організації соціальної творчості дітей); регулярністю зв'язків, змістом і формою взаємодії. До складу самого поняття взаємодії відносяться взаємовплив і взаємозв'язок діагностики, мети, планування, основних засобів досягнення мети, аналіз результатів, методів стимулювання, корекції. Оптимальна взаємодія реалізується в системі цілеспрямованого управління педагогічним процесом і зумовлюються головною метою позашкільного закладу, яка ставиться на рік, місяць, на тиждень і яка в ході самого педагогічного процесу може змінюватись, уточнюватись, корегуватись, звужуватись чи розширюватись. Відповідно до корекції й уточнення мети повинні змінюватись решта структурних ланок управлінської системи. Якщо такої зміни не відбувається, педагогічний процес, як свідчать результати дослідження, втрачає логіку, перестав бути керованим. У цій ланці керівництва педагогічний процес супроводжується найбільшою кількістю труднощів. Їх (за змістом) можна об'єднати в такі групи:

1) труднощі методичного характеру. Керівники позашкільного закладу (16%) ні теоретично, ні практично не підготовлені до реалізації найважливішої мети – всебічного розвитку дітей;

2) труднощі організаційного характеру: невміння керівників (58%) координувати роботу, визначати й налагоджувати зв'язок педагогічного процесу із соціально-культурним середовищем;

3) труднощі, пов'язані з відсутністю в керівників позашкільних закладів знань з теорії управління позашкільним педагогічним процесом (49%), зокрема, таких як: володіння соціально-психологічними методами мотиваційного управління, створення ситуацій критичної самооцінки і ціннісно-орієнтаційної єдності, делегованої ініціативи, стимулювальних ситуацій, які ґрунтуються на демократичному стилі життєдіяльності колективу [15, с. 222].

Крім зазначених вище проблем фахівці відзначають також недостатнє науково-методичне забезпечення позашкільної освіти. Система позашкільної освіти за своїм характером є методичною і включає такі основні взаємозв'язані елементи, як мету і завдання, зміст освіти, форми, методи і засоби її здійснення. Основним системоутворюючим фактором системи позашкільної освіти є освітня діяльність у вільний час [16, с. 4]. Ця діяльність, попри свободу вибору, не може

носити хаотичний неупорядкований характер, вона повинна мати чітку мету та методичні засоби її реалізації, такі ж самі, як і будь-який педагогічний процес. Однак дослідники вбачають недостатню методичну забезпеченість та виділяють причини, серед яких об'єктивні, пов'язані із специфікою позашкільної освіти, так і сьогоденні, пов'язані із функціонуванням цієї системи у заданих соціокультурних умовах. Специфічною рисою є те, що позашкільний навчально-виховний заклад – навчальний заклад для виховання дітей та задоволення їх потреб у додатковій освіті за інтересами. Перш за все, позашкільні заклади діють на основі закону творчості, що передбачає залучення дітей до реальної співтворчості, інтелектуального діалогу, здатності почувати себе комфортно, навіть зазнаючи невдач [17, с. 44]. Тому так важко встановити програмні рамки для творчого процесу. Об'єктивне врахування специфіки методичної роботи посилює увагу до її становлення і розвитку на регіональному рівні, пошуку ефективних моделей її організації. На жаль, є протиріччя - між стратегією модернізації методичної роботи і відсутністю змістово-процесуальних моделей інноваційних процесів; між необхідністю розвитку в діяльності позашкільних навчальних закладів інноваційних процесів, що мають системно-цілісний характер і наявністю в реальній практиці, фрагментарних інновацій; між ідеями інноваційного розвитку і недостатньою потребою педагогічних працівників в осмисленні й творчому використанні; між процесами «зовнішньої» організації освітньої взаємодії педагогів та учнів, спрямованої на подолання проблем і труднощів, що мають місце у професійній практиці та процесами управління, орієнтованими на розвиток у педагогів механізмів саморозвитку [18]. Позашкільна освіта здійснюється диференційовано, відповідно до індивідуальних можливостей, інтересів, нахилів, здібностей дітей та молоді за напрямками позашкільної освіти, а тому потребує більш складного методичного забезпечення. Як зазначає О. В. Биковська, особливе значення в сучасних умовах для позашкільної освіти, навчально-виховної роботи в позашкільному навчальному закладі має методика, що базується на застосуванні компетентнісного підходу. Саме вона спрямовується на досягнення нової якості позашкільної освіти [19, с. 26]. Розробка такої методики пов'язана з приведенням змісту позашкільної освіти у відповідність до сучасних вимог і визначенням таких організаційних форм і методів, дидактичних засобів, які сприяють розв'язанню завдань навчання, виховання, розвитку, соціалізації підростаючого покоління [20, с. 4].

Нині все частіше сукупність освітніх програм, які реалізуються у навчальному закладі, називають його головною характеристикою, що відповідає на питання наскільки різноманітний, широкий спектр освітніх послуг пропонує заклад, як він задовольняє запити дітей і їх батьків. Із метою з'ясування стану підготовленості педагогів позашкільних навчальних закладів до формування соціальної компетентності в учнів та подальшого вдосконалення цього процесу науковцями В. Мачуський, А. Корнієнко було проведено експериментальне дослідження, яке показало [21, с. 12], по-перше, що немає чіткого розуміння сутності типових і відмінних характеристик різних програм, їх типології і науково обґрунтованих підходів до розробки програм у позашкільній освіті. У практиці існує велика кількість програм різного змісту, а негативним є те, що в багатьох регіонах і окремих закладах існують свої підходи до програмування, що не завжди характеризуються якісно високим рівнем.

По-друге, програма — показник професійної майстерності педагога. Чим вищий професійний рівень, тим більш якісною і багатоплановою повинна бути програма. Але специфікою позашкільної освіти є те, що програми розробляють спеціалісти усіх сфер життєдіяльності людини. Звідси — різний ступінь готовності педагога до розробки програм, розуміння програми як документа.

По-третє, педагоги-практики не володіють на достатньому рівні прийомами теоретичного аналізу, оцінки, структурування, подачі інформації. Перш за все тому, що раніше їх практична діяльність цього не вимагала. Четверта, але одна з найважливіших проблем — невміння педагогом правильно визначити цілі. Ціль — категорія, проти значущості якої не заперечує жоден педагог, але чіткого розуміння цілей, а тим більше постійної регуляції своєї діяльності відповідно до цілі у багатьох педагогів не відбувається. Педагогу важко визначити ціль, а ще важче — її дотримуватися.

Як позитив відзначають, що позашкільна освіта не має освітніх стандартів порівняно з процесом навчання у школі. Основним принципом відбору змісту позашкільної освіти є інтерес дітей. Цінності, цілі, завдання, форми і методи позашкільної освіти дітей існують у вільному просторі освітніх галузей, видів і типів діяльності. Але методичне забезпечення — це завжди питання пов'язане із педагогічними кадрами, що забезпечують позашкільну освіту. Найважливішою умовою раціональної, цілеспрямованої організації методичної роботи у позашкільному закладі є розгляд складу педагогічних кадрів, оцінка їхніх якостей. Аналіз доцільно робити на основі діагностичної карти, яка містить такі показники, як відвідування занять вихованцями; збереження контингенту об'єднання; уміння планувати навчально-виховну роботу та організувати цільову діяльність за профілем об'єднання та самостійну практичну діяльність його членів; згуртування колективу; роботи з активом об'єднання; залучення вихованців до планування і проведення занять об'єднань; організація суспільно корисної праці; уміння вести психолого-педагогічні спостереження за вихованцями, стимулювати розвиток їхніх творчих здібностей; підготовка громадських інструкторів; професійна орієнтація учнів; зв'язок зі школами, батьками вихованців, громадськістю; прагнення до поповнення і поглиблення психолого-педагогічних знань; активна участь у методичній роботі; самоосвіта; застосування на практиці педагогічних знань [22, с. 224]; підготовленість педагогічних кадрів тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Биковська О. В. Позашкільна освіта: теоретико-методичні основи: моногр. – К.: ІВЦ АЛКОН, 2008. –
2. Пустовіт Г. П. Позашкільна освіта і виховання в контексті основних напрямів реформування освіти в Україні / Г. П. Пустовіт // Вимірювальна та обчислювальна техніка в технологічних процесах. – 2011. – № 1. –
3. Красняков Є. Перспективи розвитку позашкільної освіти в контексті вдосконалення механізму її фінансування / Є. Красняков // Віче. – 2012. – № 4 (313). –
4. Скоропад І.С. Витрати державного бюджету на освіту / І.С. Скоропад, О.В. Комарчин // 36. наук.-техн. праць; Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – Вип. 21.7. –
5. Науменко Р. А. До питання фінансового забезпечення позашкільної освіти в Україні / Р. А. Науменко // [Електронний документ]. – 2010. – № 4. – Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/portal/.../2010_4/21.pdf
6. Красняков Є. Перспективи розвитку позашкільної освіти в контексті вдосконалення механізму її фінансування / Є. Красняков // Віче. – 2012. – № 4 (313). –

7. Науменко Р. А. До питання фінансового забезпечення позашкільної освіти в Україні / Р. А. Науменко // [Електронний документ]. – 2010. – № 4. – Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/portal/.../2010_4/21.pdf
8. Науменко Р. А. Позашкільна освіта в Україні та в країнах Європи: порівняльний аспект / Р. А. Науменко // [Електронний документ] Матер. Інституту обдарованої дитини. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/Dutp/2006-2/txts/GALUZEVE%5C06nraera.pdf>
9. Науменко Р. А. До питання фінансового забезпечення позашкільної освіти в Україні / Р. А. Науменко // [Електронний документ]. – 2010. – № 4. – Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/portal/.../2010_4/21.pdf
10. Пустовіт Г. П. Позашкільна освіта і виховання в контексті основних напрямів реформування освіти в Україні / Г. П. Пустовіт // Вимірювальна та обчислювальна техніка в технологічних процесах. – 2011. – № 1.
11. Нестерук-Володимирець О. В. Рівний доступ до якісної позашкільної освіти – запорука розвитку творчої соціально активної особистості / О. В. Нестерук-Володимирець // Навчання і виховання обдарованої дитини: теорія і практика : зб. наук. пр. / НАПН України, Ін-т обдар. дитини НАПН України, Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. – К., 2010. – Вип. 3. –
12. Пустовіт Г. П. Позашкільна освіта і виховання в контексті основних напрямів реформування освіти в Україні / Г. П. Пустовіт // Вимірювальна та обчислювальна техніка в технологічних процесах. – 2011. - № 1. –
13. Сущенко Т.І. Системно-цільове управління позашкільними закладами, позашкільним педагогічним процесом / Т. І. Сущенко // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школі: Зб. наук. праць Запорізького класичного приватного ун-ту. – 2011. – Вип. 14. –
14. Балахтар В. В. Роль педагогічно організованого дозвілля дітей та підлітків у формуванні розвитку особистості / В. В. Балахтар // Наукова скарбниця освіти Донеччини. – 2011. - № 1 (8). –
15. Сущенко Т.І. Системно-цільове управління позашкільними закладами, позашкільним педагогічним процесом / Т. І. Сущенко // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школі: Зб. наук. праць Запорізького класичного приватного ун-ту. – 2011. – Вип. 14. –
16. Биковська О. В. Теоретико-методичні основи позашкільної освіти в Україні.: Автореф. дис... д-ра наук: 13.00.01 / О. В. Биковська; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – Київ, 2008. – 19 с.
17. Дрозд О. В. Особливості підготовки педагогічних працівників для толерантної взаємодії у позашкільних навчальних закладах / О. В. Дрозд //, Наук. вісн. Ужгородського нац.ун-ту: Сер. Педагогіка. Соціальна робота. – № 14. – 2008 –
18. Вербицький В. Пріоритетне завдання - виховати покоління учнівської молоді, що має ціннісне ставлення до праці / В. Вербицький // [Електронний документ] Національний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді. – Режим доступу: www.nenc.gov.ua/986.html
19. Биковська О.В. Основні засади теорії і методики позашкільної освіти на основі компетентнісного підходу/ О.В. Биковська // Соціальна робота та управління: соціологія, психологія, педагогіка, соціальна робота: Зб. наук. праць. – 2011. - № 1. –
20. Биковська О. В. Теоретико-методичні основи позашкільної освіти в Україні. : Автореф. дис... д-ра наук: 13.00.01 / О. В. Биковська; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – Київ, 2008. – 19 с.
21. Мачуський В. Стан підготовленості педагогів позашкільних навчальних закладів до формування соціальної компетентності в учнів / В. Мачуський, А. Корнієнко // Нова педагогічна думка : наук.-метод. журн. - Рівне : Рівнен. обл. ін-т після диплом. Освіти. – 2011. – № 3. –
22. Мусаєв К. Підготовка у ВНЗ фахівців для позашкільної освіти / К. Мусаєв // Людинознавчі студії: Зб. наук. праць ДДПУ. – 2010. – Вип. 21: Педагогіка.